

GAZZE'DE YAŞANAN İNSANİ TRAJEDİLER BAĞLAMINDA İNSAN HAKLARININ SİSTEMSEL ÇÖKÜŞÜ PANELİ SONUÇ BİLDİRİSİ

Filistin'de yaşanan ve soykırıma varan insani trajediyi insan hakları idealitesi açısından ele almak, insan haklarını ihlal eden küresel sistemin kurumsal zafiyetini ortaya koymak ve reformasyon zorunluluğunu tartışmak amacıyla Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu tarafından **21 Aralık 2023** tarihinde “Gazze’de Yaşanan İnsani Trajediler Bağlamında İnsan Haklarının Sistemsel Çöküşü” konulu bir panel gerçekleştirilmiştir.

Panel’in ardından aşağıda yer alan hususların sonuç bildirisini kapsamında kamuoyuyla paylaşılmasına karar verilmiştir:

- ▶ 7 Ekim’den bu yana İsrail’in Gazze’ye yönelik saldırılarında insan hakları hukuku ve insancıl hukuk normlarının güvence altına aldığı başta yaşama hakkı olmak üzere tüm hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine tanıklık edilmektedir.
- ▶ 7 Ekim’den bu yana Filistin’de yaşanan insani trajediler bir katliam ve zulümdür. İsrail’in saldırıları bir meşru müdafaa olarak değerlendirilemez. Zira önleyici meşru müdafaa gerçekliği ifade eden bir kavram değildir. Bir savaşın olmadığı bir ortamda savaş varmış gibi siviller katledilemez.
- ▶ Holocaust neticesinde soykırım suçu uluslararası literatürde kendine yer bulmuş ve “istisnai bir durum” olarak adlandırılmıştır. Bir daha böyle bir olayın yaşanmaması adına uluslararası sözleşmeler onaylanmıştır. Buna rağmen Bosna Hersek’te binlerce Müslüman sivil Avrupa’nın gözünde katledilmiş ve bu duruma sessiz kalınmıştır. İki dünya savaşı sırasında yaşananların ve 20. yüzyılın son on yılında özellikle Bosna Hersek, Ruanda ve Myanmar’da ortaya çıkan insani trajedilerin telafisinin mümkün olmadığı görülmüştür.
- ▶ Batılı devletlerin Holocaust tecrübesiyle henüz yüzleşemediği için Filistin’de yaşanan katliamı meşrulaştırma çabası içerisinde olduğu görülmektedir.
- ▶ Filistin’de yaşanan katliamlar, soykırım ve insanlığa karşı suç olarak değerlendirilmelidir. Zira İsrail Yönetimi’nin “onları yok edinceye karşı süreceğiz, ya gidecekler ya yok edeceğiz” şeklindeki açıklamaları soykırım suçunun unsurunu oluşturmaktadır.
- ▶ Yahudi soykırımı nasıl tarihsel bir gerçeklikse yaşanmakta olan Filistin soykırımı da böyle bir gerçekliktir.
- ▶ Modern devletin homojenlik iddiasından bir sapma, homojenliğin neden olduğu bir travma ya da sınırların aşıldığı bir deneyim olarak Hitler Almanya’sının 2. Dünya Savaşı’nda yenilgiye uğramasıyla, savaş esnasında meydana gelen katliamlardan sorumlu olan, buna rıza gösteren tüm Alman subayların ve Nazi partisi üyelerinin Hitler’den kurtarılmış özgür ülkelerde yargılanması ve bu ülkelerde kurulacak olan mahkemelerle yargılanıp cezalandırılması amaçlanmıştır.
- ▶ Bu kapsamda; Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Sovyetler Birliği ve Çin öncülüğünde ve BM Uluslararası Hukuk Komisyonu’nun desteğiyle savaş suçlularının yargılanması amacıyla imzalanan Londra şartı ile Nürnberg Mahkemeleri oluşturulmuştur. Mahkemenin normlarını açıklayan Nürnberg İlkeleri’nde evrensel ahlaki ilkelere riayet edilmesi gerekliliği vurgusu yapılmıştır. Nürnberg yargılamalarında uygulanmaya başlanan bu ahlak ilkeleriyle evrensel insan hakları kaideleri inşa edilmeye başlanmıştır.

► Nürnberg Mahkemeleri ardından, Tokyo'da, Eski Yugoslavya'da, Ruanda'da oluşturulan olağanüstü ceza mahkemeleri BM tarafından yeterli görülmeyerek daimi bir mahkeme kurulması çalışmalarına başlanmıştır. Yalnızca soruşturdukları olayla sınırlı yetkileri bulunan bu ad hoc mahkemelerin ardından, ulusları aşan ve tam yetkilendirilmiş kalıcı ve sürekli bir uluslararası mahkeme kurulması konusunda anlaşılan uluslararası toplum, 1998 yılında "Roma Statüsü"nü hazırlayarak, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni (UCM) oluşturmuştur. Mahkeme'nin kuruluşu, gelecek nesiller için bir umut hediyesi ve evrensel insan hakları ve hukukun üstünlüğü yolunda ileriye yönelik bir adım olarak değerlendirilmiştir.

► UCM, Nürnberg ile başlatılan evrimsel sürecin tamamlayıcısı ve barış ve insanlık onuru içinde yaşamak isteyen büyük suçların masum kurbanlarına daha fazla adalet sağlamak için kurulmuş bir kurum olarak kabul edilmiştir.

► Roma Statüsü'nde; soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçları düzenlenmekte olup UCM'nin yetkileri uluslararası toplumu ilgilendiren en ciddi suçlarla sınırlandırılmıştır. Böylece bir yargılama uygulamasından doğan ve ardından BM tarafından kabul edilen Nürnberg İlkeleri ile belirlenen suçlar, Roma Statüsü'nde tanımlanıp uluslararası sistemin daimi ve evrensel yetkili Mahkemesi tarafından benimsenerek sistemin odağına yerleştirilmiştir.¹

► Roma Statüsü'nün yargılama yetkisi bağlamında taraflarına bakılacak olursa, bugün itibarıyla İsrail'in Statü'nün tarafı olmadığı görülmektedir. Bununla beraber, bugün, dünyanın gözü önünde gerçekleşen tüm bu trajik eylemler, Filistin topraklarında gerçekleşmektedir.

► Roma Statüsü'nü imzalayarak Statü'nün tarafı haline gelen Filistin'in topraklarında gerçekleştirilen bu kıyımlar sebebiyle uluslararası bir tüzel kişiliğe haiz olan UCM'nin yargılama yetkisi olduğu aşıkardır.

► UCM Savcılığının somut olay özelinde soruşturma başlattığı görülmektedir. Roma Statüsü'nün giriş kısmında da ifade edildiği üzere kalıcı ve istikrarlı bir barışın sağlanması, şimdiki ve gelecek nesillerin iyiliği için bir araya gelerek² oluşturulan UCM'nin, Filistin örneğinde görüldüğü üzere uluslararası toplum bir bütün olarak endişelendiren en ciddi suçların cezasız kalmaması gayesiyle bir an önce üzerine düşeni yaparak uluslararası adaletin uygulanmasını sağlaması beklenmektedir.

► Uluslararası barış ve güvenliği sürdürme, insani yardım sağlama, sürdürülebilir gelişmeyi teşvik etme ve uluslararası hukuku idame ettirmenin yanı sıra insan haklarını koruma misyonuna sahip Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası kuruluşlar bazı kırılma noktaları ve zafiyetleri içlerinde barındırsalar da bu durum modern insan hakları düşüncesini yadsımaya ve yok saymaya yol açmamalıdır.

► İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi için var olan sistemin zaafalarının, aksaklıklarının ve değersel çöküşün bilim insanları, akademisyenler ve insan hakları aktivistleri tarafından objektif biçimde dillendirilmesi yapılması gereken ilk insani sorumluluktur.

► Sistemsel sorunlar karşısında inşai nitelikte alternatif kurumsal yapılar önerilmesi, tarafsız biçimde insan hakları idealitesine uygun olarak pozitif anlamda teorik katkı sunulması ve soylu pratiğimizin örneklerinin bütün insanlık alemine duyurulması önem taşımaktadır.

21 Aralık 2023 / Ankara

1. Değirmencioglu, Burcu (2022). Westphalian Modelden Bugüne Egemenliğin Dönüşümü Bağlamında Yeni Dünya Düzeninin İnşası, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 181.

2. Roma Statute of the International Criminal Court, Preamble, 17 July 1998, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>, Erişim: 28.12.2023.